

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

DE

D E O

Quam

RATÒ NUMINIS ARBITRIÒ
IN ILLUSTRIS SALANA

Sub Præsidio

VIRI AMPLISSIMI ATQUE EXCELLENTISSIMI

DN. JOH. CHRISTO-
PHORI Hundeshagen /

in Athenæo Salano Logices & Philosophiæ Primæ
Professoris Publici Ordinarii,

Publicæ, & placidæ ventilationi exponit

RESPONDENS

GEORGIUS Schultzeis /

Noribergensis,

Ad diem Aprilis

In Auditorio Philosophorum

horis solitis.

Jenæ, Literis Bauhoferianis,

ANNO M. DC. LXIX.

~~22.~~

a. LVII. 4.

Phil. diss. A
4

DISECTAT. HISTORICIS

D E O

Quam

RATONUM ARBITRIO

IN ILLUSTRI SALVATA

et Praesidio

VIRI AMPLISSIMI ATOUR EX

DN. JOH. CHR. HOFMANN

in Auditorio Philologico

Publico Praesidio

ASSISTENTIA

GEORGIUS SEIBER

Philologicus

in Auditorio Philologico

Philologico

Philologicus

Philologicus

ANNO MDCCLXX

Eximio, atque Literatissimo
DN. GEORGIO Schultzeis/

Phil. & SS. Theol. Cultori in-
dustrio,
Amico, & Auditori suo dilecto,

cum
publicè disputaret

DE
D E O

acclamat
FELICITER

&
omnia fausta precatur

IOH. CHRISTOPHORUS Hundeshagen/

Logic. & Primæ Philosoph. Prof. Publ.
Ordinarius.

Quisquis amat, quæritq; hominum consortia docta
Evadet doctus, quod Tibi sit monitum.

Purpurei veris dum se viridantia pandunt
Tempora, dum Floræ gratia læta redit.
Tu quoque Salidos celeberrima pulpita scandis,
Spargis & ingenii semina docta Tui.
Det DEUS, ut largam felici tempore messem,
Atque Tuis studiis digna brabeja ferant.

*Ita clarè docto Dn. Respondenti, Populari & Amico suo plurimis
abhinc annis familiarissimo, indeque perspectissimo
gratulobundus accinere voluit*

M. GEORGIUS Beer/ Lauffa Noricus,
SS. Theol. Cultor.

Ens infinitum finitis prendere verbis,
Per nota ignotum signa docere DEUM;
Ardua res, fateor, simul at dignissima laude:
Quæritur hæc etenim gloria, lausque DEI.
Hoc dum Tu aggrederis, splendentes grator honores,
Quos dabit ex merito doctus Apollo Tibi.

*Testandi amoris ergò Pereximio, atque Præstantissimo
Dn. Respondenti, Contubernali suo suavissimo,
paucula hæc addidis*

Immanuel Gvilielmus Ayrerus,
Philiater.

Ad medium cursum jam florida tempora veris
Approperant, tellus tota colore viret.
Innumero campos ridentes flore videmus,
Tendit & in summum fertilis herba solum:
Non minus in medio studiorum vere virescis,
Ingenii flores largiter hocce probant.
Hinc precor, ut flores crescant crescentibus annis,
Tendat & ad summum gloria digna gradum.

*Ita Pereximio, atque Præstantissimo Dn. Respondenti,
Contubernali, & Amico in paucis dilecto
gratulari voluit*

Georgius Arnoldus Burgerus.

M. GEORGIUS BURGERUS
22. Theol. Colloq.

B. C. D.

PROOEMIUM.

Simonides interrogatus olim ab Hierone Tyranno, quidnam esset DEUS? deliberandi unum sibi diem postulavit, cum idem ex eò postridiè quæreretur, biduum petiit, ac cum ita scæpies duplicaret numerum, admiratusq; Hiero Tyrannus, qui rogaverat, efflagitaret, cur ita faceret? Quia, inquit, quantò diutius considero, tantò mihi res videtur obscurior. Et sanè ita est, ut rectè Simonides Hieroni Tyranno respondit; nam quotiescunque de DEO cogitamus, ejusq; naturam rimari audemus, non rivulum ingredimur, nec flumen, sed vastissimi cujusdam maris, qui vel optimos natatores jam olim absorpserunt, gurgites indomitos; siquidem hæc doctrina doctissimorum hominum semper torsit ingenia, ut viam, quâ se expedirent, omnino non invenerint, sed quoscunq; verterent, in alios semper & alios, eosq; inexplicabiles nodos incurrerint, innumerisq; implexi hæserint labyrinthis. Ea nimirum est hujus materiae sublimitas, ut ad eam caliget huma-

A

na

nae mentis oculus, omnisq; creatus intellectus se
illius incapacem agnoscat. Ubiq; sunt spinae, quae
ad sanguinem usq; pungunt; ubiq; difficultates,
quae humanam mentem capi non possunt; ubiq; nodi,
qui pro hoc vitae statu insolubiles videntur. Quid
igitur nos, cum videamus tam intricatos nodos,
qui vix explicari posse videntur? Tantum sci-
licet abest, ut animos abiciamus, ut potius haec,
quod difficiliora sunt, & digniora judicemus,
quae protrahantur in lucem, cum Anselmo igitur
in cubiculum mentis nostrae intrabimus & omnia
praeter DEUM excludemus, & clauso ostio quae-
rere DEUM. Sit itaque

THESIS I.

Antequam vero rem aggredimur, paucis expli-
candum erit, quid per nomen DEI hoc loco in-
telligitur. Est autem DEI vox origine graeca;
derivatur, ut nonnulli volunt, in primis Dama-
scenus, à θεῶν θεῶν, vel à θεωρεῖν, ab intuendo, à contemplan-
do: & tribuitur DEO ideo, quod omnia intueatur, con-
templetur & ejus oculis aperta sint omnia; quod solus DEUS
omnia cernat, & ab omnibus sit spectandus & contemplan-
dus. Vide Matthiam Flacium Illyricum in clave Scripturae.
Alii derivant θεῶν θεῶν à currendo, quod DEUS per o-
mnia penetrans & quasi discurrens faciat & conservet o-
mnia, vel quod ubique omnibus praesto adsit, praesertim in-
vocantibus ac laborantibus. Nonnulli vocem θεῶν à timore
deducunt, ideo quod DEUS omnibus hominibus sit metu-
endus, sicut Poeta inquit:

Primus

4

Primus in orbe DEUS fecit timor.

Alii ab antiquo *ἑεῖν* quod est *ponere* vel *disponere*, ut vox *Θεός* tribuatur DEO, quod omnia disponat & ordinet. Denique nonnulli *ἄπὸ τοῦ αἵφεν* ab *urendō* deducunt, quod DEUS sit ignis urens & impios consumens. Et hæc de Etymologiâ hujus vocis; jam sequitur ejus significatio.

§. 2. Vocabulum *Θεός* apud Autores multâ ambiguitate pressum legitur: Sic *Θεός* (1) sumitur per metaphoram pro *Gentilium* idolis, sic Paulus 1. Cor. 8. 4. inquit: *etiamsi sint, qui dicantur Dii in cælo vel in terrâ, quemadmodum sunt Dii multi & Domini multi, nobis tamen unus est DEUS, per quem omnia & nos per illum.* Confer Deut. 32. 17. (2) sumitur pro hominibus divinum officium gerentibus. Sic vocantur Reges & Rerum publicarum civilium Gubernatores, quia his DEUS aliquô modô suam potentiam, officium ac dignitatem communicavit, quod Psal. 82. 6. indicare videtur, quando ait: *vos Dii estis & filii Excelsi, verumtamen sicut homines moriemini & sicut unus ex principibus cadetis.* Vel, ob similitudinem appellantur DII, quod sicuti DEUS omnibus præest, ita illi perinde aliorum Domini ac gubernatores esse videntur. (3) Vocabulum *Θεός* sumitur pro *Angelis*, ita ut Angeli etiam dicantur DII, eò quod familiaritatem DEI aut etiam majorem quandam copiam felicitatis & similitudinem cum DEO habeant, quàm ulla alia creatura. Sic Ps. 97. 7. Adorare eum omnes Dii, quod LXX. verterunt Angeli. Quomodo & Autor Epistolæ ad Ebræos 1. 6. illud citat, quando inquit: Adorate eum omnes Angeli DEI. (4) Diabolus etiam dicitur DEUS non quidem simpliciter, sed cum additamentô, *hujus mundi*, eò quod potenter in eò regnet & totus mundus se ad ejus libitum ac gestum componat, atque ad ejus præscriptum vivat. (5) Apud Aristotelem 1. 1. Polit. c. 2. DEUS vocatur homo aliquis virtutibus

A 2 tibus

tibus eminentissimis instructus, præ reliquis potentia, fortunis atque autoritate conspicuus, qui nullis eget subsidiis in hoc mundo, sed omnia habet necessaria ad vitam sustentandam, & non indiget aliorum ope atque auxilio. Ita enim locò citatò inquit: ὁ ἀπολις ἀλλὰ φύσιν καὶ ὁ ἀλλὰ τύχην; ἔτι Φαῦλος ὅστιν ἢ κρείττων ἢ ἀνθρώπων. *Qui absq; civitate est per naturam, non per fortunam, aut nequam est, aut potior quàm homo, id est, DEUS.* (6) Denique DEUS sumitur pro Ente summò & perfectissimò, quod aliarum rerum omnium est principium & causa, & à quò omnia, quæ in hoc mundo sunt, dependent, facta sunt, reguntur ac conservantur.

§. 3. Hic obiter notandum, quod nomen *DEI* se habeat ad hæc omnia, nempe ad *DEUM* verum, ad Angelos, Magistratûs ac Idola per modum eorum, quæ Logicis dicuntur communia *πρὸς ἓν ἢ ἀφ' ἐνός*, i. e. ab unò ad unum five analogæ attributionis. Convenit enim nomen *DEI* *DEO* vero per prius, Angelis verò hominibus ac idolis per posterius & ob quandam habitudinem ad verum *DEUM*. Nam Angeli & Magistratus dicuntur *DII* ob excellentiam, & dignitatē, quam à *DEO* habent & ob ministerium, quod in exercendis *DEO* judiciis & perficiendis ejus operibus veluti vicarii *DEI* præstant, Idola autem *DII* dicuntur, quod falsò existimantur *DII* esse. De nomine *DEUS* idolis conveniente saltim Scholastici movent quæstionem, annon idolis univocè tribuatur, cum gentiles persuasi idola esse veros *DEOS*, non aliò significatu idola sua dixerunt *DEOS*, quàm quò nos verum *DEUM* dicimus *DEUM*. Sed responsio facilis est, si ex mente Idololatrarum loqui velimus, utique nomen *DEUS* tribuatur Idolis univocè, cum illi persuasi fuerint, idola esse veros *DEOS* & dari verè plures & propriè dictos *DEOS*; sed vox *DEUS* tribuitur

tur

tur Idolis falsò hòc significatu, cùm idola non sint verus DEUS, inìò nihil sint. Hinc quando de reipsâ sermo est, an scilicet Idola propriè sint DII, respondemus, nomen DEUS non convenire Idolis propriè, sed impropriè, vel ut Thomas part. 1. quæst. 13. art. 10. loquitur, *analogicè*, quod falsò DII existimentur.

§. 4. Sed mislis iis, quæ per quandam analogiam dicuntur DEI, de DEO verò & qui per naturam DEUS est, impræsentiarum acturi sumus. Dari autem DEUM per naturam sive essentiam talem, qui scilicet sit Ens perfectissimum & omnium rerum causa sit, patet *Primò* ex intuitu hujus univèrsi, quod cum tam apto conveniente & admirabili ordine constructum sit, tam constanter & sapienter gubernetur, non solum nos deducit in notitiam primi cujusdam & supremi Entis, à quò factum sit ut gubernetur, sed testatur etiam de infinitâ ejus potentiâ & divinitate. Mundus etiam hic univèrsus tam affabrè & pulchrè conditus & in hunc usque diem admirando ordine conservatus, neque condi neque conservari potest, nisi à summò quòdam conditore, quem DEUM appellamus. Ita argumentamur: Res, quas videmus, factæ & productæ sunt ab aliquâ causâ, nihil enim est causa sui ipsius, aliàs enim esset causa causa effectus & effectus causa causæ quod absurdum. Illa autem causa, à quâ in esse dependent, aut est prima aut secunda. Si prima, habemus quod volumus; illam enim vocamus DEUM, qui scilicet est causa rerum omnium. Si secunda, tum in ordine causarum eò usq; progrediendum, donec per ventum ad primam causam. Si ad primam causam perventum, quæ non est causata ab aliò, tunc illa prima causa est primum illud summum & nobilissimum Ens, quod DEUS dicitur. Sicuti jam opifices plerumque noscuntur ex opificiis. Quis enim inspectâ tabulâ vel statuâ non statim intelli-

git pictorem? Quis vēstibus, nāvibus, domibūs inspectis non cogitat textorem, cāmentarium? Item dum aliquis a-
dit urbem, cujus benè constituta sit Respubl. ornataque pul-
chris legibus, quid aliud credat quàm bonos ei Magistratus
præesse? Sic qui venit in hanc veram Megalopolin, mun-
dum videlicet, videns terræ mundana & campestria plena
stirpibus & animalibus, annibus perennibus & torrenti-
bus, pabulis & maritimis subvectionibus, tum aëris tem-
periem & mutationes vicesque annuas temporum, ad hæc
solem lunamque noctis atque diei principes, cæteraque si-
dera vel fixa vel erratica, totiusque choreas & ambages:
nonne verisimilem atque adeò necessariam cogitationem de
horum Patre, conditore atque rectore concipiet? Nullum
enim artificiosum opus sponte provenit. Mundus autem
artè summâ factus est, dubiò procul à conditore optimò ac
perfectissimò. Ita jam esse DEUM percipimus.

§. 5. Verùm enim verò, ut hoc ita fit, ut omnis crea-
tura, quamcunq; etiam aspiciamus, fulguret notitiam DEI &
ex Creaturis Creator agnoscat; reperiuntur tamen hodie
proh dolor! nonnulli, quibus ratio in transversum rapta
& facultas aliud ab aliò discernendi, aliudque ex aliò colli-
gendi in abusum traducta, qui profitentur non esse DEUM
& huic argumento dato reclamare non erubescunt dicentes:
*Etiamsi omnia Entia dependentia dependerent ab aliquâ primâ
causâ, exinde tamen non sequi Eam causam esse DEUM, qui
sit unus, æternus, infinitus, incorporeus, sed individuum ali-
quod vagum ac incertum, quod possit esse Natura. At verò non
est, ut propterea abnegemus DEI existentiam; etenim per
Naturam aut intelligunt Naturam Naturantem, aut Naturam
Naturatam. Si Naturam naturantem, tunc ultrò cum i-
p̄s consentimus, quippe cum Natura naturans sit illud i-
p̄sum Ens, à quò omnia dependent, ipsum verò à nullò aliò
sit,*

lit, adeoque primum ac independens Ens. Sin' verò per Naturam intelligunt Naturam naturatam, *qua principium movendi & quiescendi est in eò, in quò est primum per se & non per accidens*, tunc Natura illa naturata aut est à se aut ab aliò; Si à se tunc semetipsam produxit, quod à *ἑμῶν*, cum nihil sui ipsius sit causa *positivè*. Si ab aliò, Ergò non erit prima, sed ista alia erit prior, quæ fuit DEUS.

§. 6. Notanter dixi, nihil esse sui ipsius causam *positivè*: Nam ipsi Athei, quæstioni, obijciunt, quod nihil sit causa sui ipsius, Arist. lib. 2. Phys. c. 3. hinc ita ratiocinantur: *Quicquid est à seipsò, illud est causa sui ipsius, DEUS est à seipso; non enim habet aliam causam superiorem. Ergò DEUS est causa sui ipsius, quod absurdum esse putant ideò, cum impossibile sit, ut aliquid sit causa efficiens sui ipsius, quia sic prior & posterior esset seipso.* Resp. tò esse à seipsò bifariam sumi potest. I. *Positivè*, prout idem est ac influere esse in seipsum, vel dare sibi metipsi esse aliquod. II. *Negativè*, prout est, esse suum non habere ab aliò, seu aliam sui causam non agnoscere. Jam dicimus, DEUM non esse à semetipsò *positivè*, ita ut sibi met ipsi esse quoddam dederit per influxum quandam realem, sic enim nihil potest esse sui ipsius causa. Est tamen à seipsò *negativè*, hoc est, esse suum non habet ab aliò, & sic potest aliquid esse causa sui ipsius *negativè*, nam ad negationem essendi ab aliò, non requiritur positivus influxus in esse à seipsò.

§. 7. *Secundò* DEI existentiam probant ex internò conscientia testimonio. Tum enim probi gaudent rectè factis, mali verò, quamvis nullam hominum vim ultricem metuant, tamen suæ improbitatis intus & apud animum suum convicti expa vescunt, hoc ipsò convincuntur esse aliquid Numen supremum, quod & remuneret bonos & malos puniat. Hoc ipsum iudicium de bonè & malè factis sive
consci

conscientia aut hominibus ipsis indita est ab ipsis hominibus, aut ab aliò quòdam. Non ab ipsis hominibus, quid enim opus esset, ut vitia sua obvelare, malefacta etiam calculum patrata omnibus modis excusare eniterentur? Ergò erit ab aliò quòdam, scil. ab eò, à quò etiam homines originem traxerunt suam. Propterea fit, ut scelera etiam occulta & ad nullius notitiam delata animos delinquentium vellicent & urgeant. Aspice quæso Neronem, quantis fuerit agitat-
tus furiis, quantis accensus toedis, qui tamen Senecâ Mo-
deratore atque omnibus superior & legibus duodecim tabu-
larum exemplus? Considera Caligulam, quàm minatus
fuerit ille cœlo & cum Jove contenderit, si tempestas ipsi
non ad nutum esset! tamen ubi fulgurabat aut coruscabat,
tum caput obnubebat, & sese sub lectum condebat. En ma-
gnanimum & fortissimum Heroem! qui antea DEO bel-
lum indicebat, nunc verò cum DEUM arma sumere audit,
de manibus ipsius fugit, seseque sub plumas abscondit. Immo
totò die ferè fit, ut multi ob stimulos conscientiaë sauciataë
seipso ex numero hominum ejiciant & ex finibus humanaë
naturæ exterminent, sibi que ipsis violentas inferant manus
& ita poenam summi judicis effugere autument. Quò ipsò
fatentur se DEUM aliquem ut summum judicem agnoscere,
in cujus potestate sit malos punire, bonos verò præmiis &
honore afficere.

§. 8. Sed hîc iterum habent, qui Atheismum profi-
tentur, quod reponant dicentes, hoc argumentum ex con-
scientiaë testimoniò petitum infirmum esse ideò, quia ple-
rumque imò semper falsorum DEORUM cultores consci-
entiaë morsu angantur, si DEIS suis debitum honorem non
tribuerint, aut aliud quid poenâ dignum admiserint. Resp.
Consequentia illa falsissima est. Quemadmodum non sequi-
tur, febricitanti amarum est, quicquid exhibueris & conse-
quen-

quenter errat in cibò sapidissimò; E. sensus amari ex amarò
cibò non est sensus verus amari. Ita non procedit: Morsus
conscientiæ in fallorum Deorum cultoribus fallit; Ergò fal-
lit etiam in illò, qui procul est ab illà mentis ægritudine.
Magnum igitur discrimen inter Superstitiosos seu Gentiles
& inter Atheos intercedit. Athei nituntur & audent illum
morsum interni vermis inhibere, sufflaminare & è pectore
expugnare, nec tamen, quicquid vox exterior sonet, quic-
quid malitia interior moliatur, possunt. Superstitiosi tamen
debità diligentiam adhibent omnem illam punctiorem ex ani-
mò extirpare queunt. Hinc factum est, ut multi è Gentilismò
ad veram religionem, Christianismum scilicet, conversi, mor-
sum illum conscientiæ actu deposuerint.

§. 9. Tertiò existentiam Dei probat universalis & perpe-
tuus omnium populorum consensus: *Nulla enim gens tam
est barbara, tam effera, quæ non cognoscat esse Deum*, inquit Ci-
cero l. I. de natur. Deor. Arist. l. I. de coelò: πάντες γὰρ ἀν-
θρώποι θεῶν ἔχουσι νόον. Et Seneca Epist. II 7.
*Nulla gens adeò extra leges moresque est projecta, ut non aliquos
Deos credat.* Scilicet sensus divinitatis naturaliter omnibus
insitus tam efficax fuit in Gentilibus, ut quidvis potius etiam
infra hominis naturam positum, *Deum esse*, quàm nullum es-
se Deum, statuerint: Hinc Philippus Mornæus librò de Verit.
Relig. Christianæ rectè dixit: Omnes gentes Deum didice-
runt, etsi diversa de eò conceperint: percurrere enim orbem
ab ortu ad occasum, à Septentrionibus ad Austrum; perlustra-
mente quotquot accesserunt secula; quotquot viguerunt
regna, ipsa demum scrutare barbarorum sive lustra, sive ma-
palia; ubicunque homines inveneris, ibi continuò religio-
nis & Numinis cultum, ibi Sacrorum ritus, preces denique
& sacrificia reperies, diversa quidem hæc & confusa, at in eò
saltem congruentia, quod Deus sit. Hæc Mornæus. Quò facit,
B quòd

quod referunt de Aristotele, quem in fine vitæ ita exclamas-
se ajunt: *Nudus veni, anxius vixi, quò vadam nescio. O Ens En-
tium miserere mei.* Et Eusebius præparat. Evangelica testatur,
præ foribus templi Delphici palàm scriptum fuisse hoc ver-
bum græcum: *Ei.* Ingresses enim templum ab Oraculò
moniti sunt. *Nosce teipsum.* Cui respondebant homines: *Ei
Tu es.* Atque sic soli D E O ipsum esse etiam gentiles fate-
bantur.

S. 10. Reperti quidem fuerunt & proh dolor! adhuc
hodiè multi reperiri dicuntur, qui Atheismum, quem sy-
nechdochicè etiam Cyclopismum vocant, quod Athei Cyclo-
pum instar nullam pietatis & curam honestatis habeant, fo-
verunt & de Dei existentia dubitarunt. Hoc fecisse dicun-
tur Diagoras & Theodorus Cyrenensis teste Plutarchò; i-
tem Dionysius Syracusanus, teste Valeriò Maximò, qui lib. I.
cap. I. de eò sic testatur: *Omnia sacrilegia sua iocosis dictis pro-
sequi voluptatis locò duxit. Detracto Jovi Olympio magni pon-
deris aureo amiculo, quo eum Tyrannus Geto è manubiis Car-
thaginensibus ornaverat, injectòque ei lanceo pallio dixit, astate
grave amiculum aureum esse, hyeme frigidum; laneum autem
ad utrumque tempus anni aptius. Idem Epidauri Æsculapio bar-
bam auream demi iussit: quod affirmaret non convenire Patrem
Apollinem imberbem, ipsum barbatum conspici. Idem mensas ar-
genteas & aureas è fanis sustulit, quodque in his more Græcia
scriptum erat, bonorum Deorum eas esse, uti se bonitate eorum
prædicavit. Idem victorias aureas, pateras & coronas, quæ si-
mulachrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat & eas se
accipere non auferre dicebat, perquam stultum esse argumen-
do, à quibus bona precamur, ab his porrigentibus nolle sumere. Qui-
bus annumerandi sunt illi, qui peculiari nomine se vocari
gaudent, de grues, quò scilicet innuunt, se non esse grues, id
est, non facile falki. Vocantur itidem *Esprits forts*, quod scili-*

cet

cet confirmati sint ad nihil amplius credendum, sive quod ad perfectionem nihil credendi jam pervenerint. Horum numerum in Galliâ excrevisse ad 60000, & Lutetiæ anno 1613, 50000, inventos esse testatur Theophilus Spizelius Scrut. Atheism. p. 26. Et illi sunt, de quibus Mersennus in præfat. ad Johan. Frideric. de Gondy Archiepisc. Paris. scribit: *Quod ejusmodi Athei insanis interrogationibus & speculis tartareis & Catodemone fabricatis fideles sic aggrediantur: Ubi est Deus tuus? cur alium tibi fingis præter rationem? an Numen aliquod abest, si sit prudentia? numquid omnis cultus ideò factus est, ut populus in officiò contineatur?*

§. II. Atheismum indirectum & quidem practicum fovere videntur isti, quos Gisbertus Voërius in *Disp. de libero. prophetandi* Naturalistas & Civiliter Honestos vocat, qui solum lumen Naturæ ad consequendam vitam æternam sufficere, adeoque omnem revelationem superfluum esse acriter contendunt & delirant. Quam opinionem multi in Angliâ fovent, inter quos est EDOARDUS BARO Herbert de Cherbury, cujus nugas sufficientes Theologi nostri, præprimis Magnificus Dn. D. Johannes Musæus & Dn. D. Gerhardus Tittius disputationibus jam dudum orbi erudito communicatis dispulerunt. Deinde eundem fovent Neuteralistæ seu Neutrales, qui indifferentes sunt ad cujuscunque religionis susceptionem & professionem, quique religione utuntur, ut nummò, modò ajunt, modò negant, simulant, dissimulant, Quò referendi sunt hodierni *Deista* in Galliâ, qui Deum absque providentiâ fingunt & omnia, quæcunque de Deo tam Sacræ, quam profanæ Literæ continent, pro fabulis habent; itidem Enthusiatarum, Trementium seu Quakerorum colluvies.

§. 12. Quicquid tamen sit de hâc Atheorum colluvie, existimamus tamen vix integros populos reperiri posse, penes quos

nullum religionis extaret vestigium, quodque nullum sensum
aut suspensionem Divinitatis haberet. In unò autem atque al-
terò homine possunt principia nobiscum nata interdum ita
deleri, ut eò malitiæ abeat, quò perneget Dei existentiam. Sic
anno hujus seculi 17. Tolosæ exustus est Julius Cæsar Vani-
nus, Neapolitanus, Philosophus ac Medicus, qui lib. 4. de ar-
canis Naturæ, omnem Dei existentiam tollere est conatus,
quod potius scripsisse videtur, quàm verè sensisse, ut pertina-
ciæ suæ daret signum immotum, quod & de aliis plerumque
Atheis dicendum esse videtur, ut ore negent Deum, corde ta-
men fateantur, idque faciant, ut pertinaciâ suâ alios in admi-
rationem rapiant.

§. 13. *Quartò* existentiam Dei contra Atheos probant
ex lib. 1. *Ethic. cap. 1.* ubi summus Philosophorum Princeps
Aristoteles fatetur, *quod omnia agant propter finem.* Hinc et-
iam bruta animantia suas propter finem instituunt actiones;
Jam verò finis omnis notus debet esse illi, qui propter finem
operatur, ut media ad finem ducentia ipsique proportionata
possit eligere; Brutis verò ignotus est finis, quippe quæ ob fi-
nem formaliter agere non solent, nec media ad finem illum
ducentia eligere valent & tamen per legitima media finem
consequuntur suum. Necessè itaque est, ut detur causa aliqua
superior, quæ bruta ita dirigat & disponat, ut legitima media
primùm apprehendant, perque illa fini potiantur. Argumen-
tum potest esse tale:

*Si bruta etiam agunt propter finem & quidem
per certa media, sequitur, quod alia causa
sit, quæ bruta impellat, ut ita agat.*

Antecedens est verum E. & consequens.

Antecedens probat Philosophus lib. II. *Phys. cap. VIII.* & i-
psa experientia testatur: Aves enim componunt nidos, ut
habe-

habeant aptum ad pariendum locum & ova quàm facillimè
ferventur, ex quibus pullos excludere volunt. Imò tam sin-
gulares & admirabiles quorundam animalium sunt proprie-
tates & sagacitates, ut multos in admirationem rapiant. Quic-
quid tamen faciunt, illud omne beneficiò instinctus natura-
lis præstant, qui nihil aliud est, quam actus phantasiæ seu Æsti-
mativæ, secundum quam positò phantasmate talis rei bru-
tum judicat hoc esse sibi vitandum, aut appetendum absque
ullò tamen discursu & ratiociniò, sed solùm simplici cogni-
tione. Consequentia autem majoris probatur inde, quia age-
re propter certum finem per certa media est solius Creaturæ
intelligentis, quippe quæ finem formaliter agnoscere potest,
& de mediis ad finem ducentibus judicare, unumque præ al-
terò eligere valet. Quum itaque bruta intellectu & ratione
destituta cernantur, non possunt etiã media fini propor-
tionata eligere; necessariò igitur causa erit, quæ bruta ista
ad finem per legitima media consequendum moveat & ad-
ducat. Stat ergò firmò talò **Conclusio,**

§. 14. *Quintò* existentiam Numinis Summi contra A-
theorum colluviem probant contraria illa ex quibus mundi
hujus machina conflata cernitur, quæ tamen per ea non læ-
sa fuit, sed in hunc usque diem integra servatur. Sic calor fri-
gori adversatur, frigus iterum calori; ignis aquæ contraria-
tur, aqua iterum igni; humidum arido ruinam minatur, ari-
dum iterum humido. Idcirco necessè est, ut detur aliquod
Fins, quod contraria ista, ex quibus mundus hic compositus
est, ita dirigat, ne sese invicem tollant, & per consequens mun-
dum ipsum destruant. Si enim contraria ista, per quæ mun-
dus conservatur, sibi reliquerentur, unum alterum destrue-
ret; sed cùm contraria ista unanimi quasi consensu mun-
dum hucusque conservaverint & illud ipsum ex se facere
non potuerint, sequitur irrefragabiliter, quod ab aliò Ente
B 3 sum.

Summò ad id præstandum coacta fuerint. Sic mundus est corpus mixtum compositum scilicet ex quatuor Elementis, Aëre, Igne, Aquâ & Terrâ, quæ sibi invicem ruinam minantur. Quod si una pars ab aliâ prorsus everteretur, nimirum si ignis aquam, vel aqua ignem superaret & extingueret, mundus hic quoad essentiam non maneret integer, sed deficiente unô elementô evaderet mutilum quoddam, quod absurdum esset. In hunc usque diem itaque per contraria ista in esse suô conservatus est. Ex sese autem conservationem istam contraria non procurarunt, cum aliàs contra naturam egissent; erit igitur aliud, quod ipsa moverit, ut ipsis nolentibus nihilominus mundus hic in esse suô conservatus fuerit. Illud ipsum verò Ens est Summum Numen sive Deus Ter Opt. Ter Maximus.

§. 15. Verùm enim verò cum mentio facta fuerit contrariorum, non possumus non quorundam Atheorum adducere argumentum lubricum, quò existimant omnem DEI existentiam destrui posse: sic enim argumentantur: Si Deus est, qui infinitæ bonitatis & perfectionis esse creditur, sequitur in mundô nullam malitiam aut imperfectionem reperi posse, cum unum contrarium, præsertim infinitum, necessario alterum totaliter destruat. Resp. negando consequentiam. Nam oppositum non excluditur formaliter ab alterô oppositô, nisi è subjecto, in quò alterum eorum jam existit. Atque sic Deus omninò per suam infinitam & perfectissimam bonitatem excludit à se omnem malitiam ac imperfectionem. *Effectivè* autem non tenetur excludere omne sibi oppositum è mundô; sed potest permittere mala & ad bonos fines ea referre, dirigere ac ordinare. Inde Boëthius l. 4. consol. Phil. Prof. 6. ita inquit: *Nam sola est divina vis, cui mala quoque bona sunt, cum eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab as-*
signa-

signata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen
in ordinem relabatur, ne quid in regno providentia liceat teme-
ritati.

§. 16. Dicitur: Deum esse nullò modo posse demonstrari, cum
sit propositio per se nata, & ita firma, ut ejus contrarium,
scilicet nullum Deum esse, cogitari non possit. Ad hoc re-
spondemus Thomam 1. part. Summa Theol. qu. 2. art. 2. concl. 1.
propositionem per se notam dividere in *per se notam secun-
dum se* & *per se notam quoad nos*, in quam divisionem acriter
invehuntur Scotus & Nominales. Dicitur autem propositio
per se nota secundum se, in qua prædicatum est de ratione & es-
sentiâ subjecti. *Per se nota quoad nos* vocatur, cujus verita-
tem simul ac terminos apprehendimus, absque interventu
discursus vel mediî termini assequimur. Jam quidam sunt,
qui volunt hanc propositionem: *Deus est*: esse per se notam
secundum se & *quoad nos*. Ita Albertus part. 1. tr. 4. membr. 4.
Ita Thomas cit. l. & qui eum sequuntur. Gregorius de Va-
lentiâ in Thomam c. l. adhuc aliam refert sententiam eo-
rum scil. qui dixerunt hanc propositionem; *Deus est*: non
esse per se notam neque *secundum se* neque *quoad nos*. Hanc
sententiam tribuit quidam Scoto quoque, sed mens Scoti hæc
non est. Docet is *Deum esse*, sub propriâ & quidditivâ ratio-
ne esse propositionem per se notam, imò notissimam, sed
non *quoad nos*. Thomæ sententiæ nos hîc subscribimus. Et
(1) quoniam in hac propositione *Deus est*, prædicatum con-
venit subjecto *immediate*, propositio illa est per se nota *secun-
dum se*. (2) Quia de Deo nihil cognoscimus absque interven-
tu *Discursus* (nam quodcunque naturaliter cognoscimus, id
omne ductu sensuum cognoscimus juxta illud Philosophi 3.
de Animâ: *Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*.)
hæc propositio, *Deus est*, non est per se nota quoad nos.

§. 17. Hîc communiter solent distinguere inter notitiam
Dei

Dei insitam seu connatam & acquisitam. Insita seu connata
rursus non unô modô ab Autoribus explicatur: quidam enim
intelligunt eam h. m. quod in ipsâ hominis nativitate intel-
lectui hominis inseratur notitia hujus propositionis: *Deus
est*, sitque ea menti actu quasi inscripta. Verùm hæc senten-
tia dudum explosa est & ostensum nullas dari hujusmodi
notitias connatas, unde Aristot. lib. 3. de anim. eleganter di-
sputat: Animam seu intellectum esse instar nudæ tabulæ, cui
nihil sit actu inscriptum, quidvis autem inscribi posse. Alii
verò notitiam innatam Dei seu insitam dicunt, non quod
actu statim in principiô nativitatis insit & cum ipsâ naturâ
ejus incipiat, sed quod potestate insit & quidem potentiâ
proximâ, ita ut statim cum ratio sese exercere incipit, pro-
positionis hujus, *Deus est*, veritatem deprehendat sine di-
scursu ulteriori, & ita dicuntur aliàs principia nobiscum
nata prima. Interim tamen difficile est probare dari talem
insitam seu connatam DEI notitiam, & quidem difficul-
tas provenit ex hõc, quod DEUS non cadat sub sensum
vel sub naturalem mentis cognitionem, nisi quatenus ex
creatione cognoscitur. Est enim Deus Spiritus simplicissi-
mus, & impossibile est, ut humana ratio penetret ejus cog-
nitionem, nisi ex effectibus; at verò omnis cognitio, quâ ex ef-
fectu præcognitô cognosco causam, nititur discursu & est ac-
quisita, non connata. In hõc enim opponuntur notitia con-
nata & acquisita, quod notitia connata seu insita insit intel-
lectui sine discursu; acquisita verò nitatur discursu, & in-
terventu rationum seu probationum hominis studiô acqui-
renda est. Hoc quidem verum est, quod quando homo audit
hanc propositionem, DEUS EST, statim ei assentiatur sine
discursu, sed de hõc dubitari potest, utrum assentiatur huic
propositioni propter suam evidentiam, an verò quod à Pa-
rentibus vel Præceptoribus suis ita à juventute suâ ita sit in-
stitu-

statutus. Solent enim homines ex testimonio Parentum ha-
rire & quasi cum lacte maternò imbibere quædam, ut adeò
promptè illis assentiantur, ac si essent per se nota.

§. 18. Sextò nonnemo in demonstrandâ Dei existentia,
hòc modò & hisce verbis procedit: Duas homini Atheo e-
nunciationses formaliter contradictorias proponemus
hasce:

*Omne Ens est dependens,
Quoddam Ens non est dependens.*

Quarum alterutram necessariò admittere cogetur, cum im-
possibile sit utramque vel simul veram, vel simul falsam esse.
Quamcunque autem admiserit, captus erit; & vel nostram
sententiam probabit, vel suam rationi ipsi, quâ tamen se præ-
ditum esse non negat, adversari deprehendet.

§. 19. Non potest autem vera esse prior illa universalis
affirmans, quia si omnia entia dependentia essent, & in illò
ordine dependentiæ ad ultimam tandem non deveniretur,
quærendum vicissim esset de totò illò rerum dependentium
collectivè sumptarum cumulò, utrum esse suum habeant ab
aliò aliquò ente, quod extra dependentium numerum esset,
annon? Si prius dixerint Adversarii; habebimus quod vole-
bamus: nam illud ipsum Ens, quod extra dependentium o-
mnium numerum est, DEUM appellamus. Si posterius asserue-
rint, vertent statim hypothesin propriam, & negabunt de-
pendere, quæ paulò antè dependentia esse omnia statuebant.
Ne nunc Scoti illud argumentum operosè urgeam, qui *part.*
1. dist. 2. q. 2. ait: datò processu in infinitum in dependenti-
bus, dari infinitum superius & consequenter in infinitum
perfectius, atque id ipsum DEUM esse; aut si illud non detur,
non dari etiam processum in infinitum, atque sic iterum hy-
pothesin ipsam everti.

§. 20. Si dicant res omnes à se invicem dependere non
C per

per modum lineæ rectæ, sed per modum circuli; jam se ta-
lentò obligant, ut solvant quadrantem. Cum enim id, quod
dependet, imperfectius sit eò, à quò dependet, si duo aliqua
entia à se invicem dependerent, sive id mediatè, sive imme-
diatè fieret, utrumque horum entium simul ac semel perfe-
ctius fuerit seipso & imperfectius: perfectius quidem, quia
essentiam largitur, imperfectius, quia eandem accipit alteri-
que debet: quò quidem absurdus magisque ridiculum exco-
gitari nihil potest.

§. 21. Cum ita Dei existentia fuerit demonstrata, ad
primum ejus conceptum properamus: notum enim esse reor
DEO plura prædicata pluresque conceptus competere, non
autem omnes ei competere æquè primò quoad nostrum sci-
licet concipiendi modum, quamvis conceptus eòdem modò
competant ipsi quoad rem; Unus igitur ex illis conceptibus
illi competit primò h. e. ita, ut non possit dari ratio à priori,
cur talis conceptus ipsi insit. Atque hic primus Dei conce-
ptus dicitur essentia ejus, item ratio formalis. Parili modo
in Quanto dantur plures conceptus, nempe Extensio, Divisi-
bilitas, Mensurabilitas; sed hi conceptus non omnes æquè
primò competunt Quanto, sed primus inter illos est exten-
sum esse, ex hòc fluit conceptus divisibilitatis, & ex divisi-
bilitate conceptus mensurabilitatis. Ex eò enim, quod aliquid
est extensum in partes sequitur, quod divisibile sit in partes,
& ex eò, quod aliquid divisibile est, sequitur quod sit mensu-
rabile. Ita in Deo plures dantur conceptus, qui secundùm
rem sunt unum & idem, sed non omnes æquè primò DEO
competunt quoad nostrum concipiendi modum, sed alter
alterò prior est secundùm nostrum modum concipiendi e. g.
nos immutabilitatem DEI concipimus ut prius quid æterni-
tate, & simplicitatem ut prius quid immutabilitate. Nam si
quæritur, cur Deus sit æternus, ratio à priori potest assignari,
nem.

nempe quia planè est immutabilis; hìc concipimus immu-
tabilitatem ut prius quid, seu ut rationem à priori. Si quæri-
tur, cur Deus sit immutabilis, ratio à priori potest assignari,
quia scilicet est Ens simplicissimum. Hìc Simplicitas Dei est
prius quid seu ut ratio à priori concipitur. Sicut ergò cer-
tum est, aliquem inter conceptus Dei esse primum, ita non
una est Autorum sententia. *Quinam ille sit?*

§. 22. Quidam statuerunt primum conceptum DEI esse
VITAM, putantes talis sententiæ fuisse Aristotelem lib. 12.
Met. c. 7. scribentem: Dicimus DEUM esse vivens, æternum
& optimum, quocircà vita & ævum continuum & æternum
DEO est; hoc enim est DEUS. De eorum numero est *Petrus
Hurtadus de Mendozâ Disput. Met. 20. sect. 2. n. 21.* In hoc
(primò) DEI conceptu, inquit, includi rationem vitæ nul-
li potest esse dubium, quia DEUM necessariò apprehendimus
in aliquâ specie perfectâ, vivens autem est omnium perfe-
ctissima: immò & necessariò DEUM intelligimus actualem
vitam, unde tale efformatur argumentum: Ille est primus
DEI conceptus, qui perfectissimam ejus speciem nobis ma-
nifestat: talis est vita: ergò hìc est primus DEI conceptus.
Minor probatur, nam vivens est perfectissima rerum speci-
es. Confirmatur. Ille est primus atque constitutivus DEI
conceptus, quem necessariò intelligimus intelligendo Deum;
sed intelligendo DEUM necessariò intelligimus vitam. E.
vita est primus Dei conceptus. Minor probatur, quia omnia
in Deo vivunt.

§. 23. Ut hæc sententia Mendozæ eò melius intelligatur,
notandum duplicem esse vitam, vel in actu primò vel in actu
secundò. Vita in actu primò est ipsa natura viventis, quatenus
potest esse principium operationis vitalis. Vita in actu se-
cundò est ipsa operatio vitalis. Utraque dividitur in Physi-
cam, cujusmodi est in plantis & animalibus, & intentiona-
lem,

Item, quæ si spectetur in actu primò, consistit in principio cognoscendi & appetendi; quoad actum verò secundum consistit in cognitione ipsâ & appetitione. Cum jam Deo tribuitur Vita, facile dispalescit, quod non intelligatur Physica, sed intentionalis. Probatur hæc sententia, quia vivens intentionale in actu primò nihil aliud est, quam substantia cognoscitiva & appetitiva; in actu autem secundo cognoscens & appetens actu. Jam verò Deus est cognoscitivus & appetitivus & actu ipsò cognoscit E. vivit vitâ intentionali. Licet autem certum sit DEUM vivere, nondum tamen exinde sequitur, Vitam esse primum conceptum Dei seu à nobis primò concipi in Deo, id quod facile potest probari, quia priusquam concipiamus in Deo esse Vitam, concipimus DEUM esse & existere. Jam ita argumentamur:

Qui conceptus ita convenit Deo, ut ratione nostrâ oriatur ab aliò, is non est primus conceptus DEI & consequenter nec constituit formaliter essentiam ejus in propriâ & quasi specificâ ratione: Atqui Vita conceptus ita convenit DEO, ut ratione nostrâ oriatur ab aliò. Ergò conceptus Vita non est primus conceptus ac consequenter nec constituit formaliter essentiam in propriâ ac specificâ ratione.

§. 24. Quod attinet Aristotelem dicimus eum hoc velle, Vitam & ævum æternum esse DEUM, non verò esse primum Dei conceptum. Philosophus ergò locutus est de identitate reali Vitæ cum Deo, non de prioritate rationis ejusdem respectu aliorum, quæ de Deo dicuntur. Ad argumentum *Mendocæ* respondetur negando Minorem; Nam primus ille

con-

conceptus Deum ab aliis dividens et ex quo cetera de Deo
inferuntur; sed ex hoc, quod Deus sit vivens, non potest
quis colligere, quod sit omnipotens, æternus, immutabilis,
bonus, justus, misericors. Ergo ille viventis conceptus ne-
quit esse primus Dei conceptus.

§. 25. Thomas part. I. q. 14. art. 1. statuit, Scientiam &
cognitionem esse primum Dei conceptum & sic de essentiã
Dei. Probat suam sententiã, quia scientia Dei est ipsa essentia
Dei, nec ab eã realiter differt. Hanc sententiam quoque de-
fendit Aureolus & Biel. Verum hæc sententia cum priorã
coincidit. Nam Vita DEI consistit in cognitione, unde eõ-
dem, quò prior, fundamentò hæc quoque sententia rejicitur,
nimirum, quia Scientia & cognitio habent priorem conce-
ptum, qui est π esse, vel à seipso esse, ultrò patet, quod Scien-
tia non sit primus conceptus, nec de essentiã DEI. Probatio
Thomæ nulla est; ad hoc enim ut aliquid sit primus rei con-
ceptus & de essentiã, non sufficit, si in re ipsa sit idem cum es-
sentia, sed requiritur insuper, ut primò concipiatur in re illã,
quod de Scientia dici non potest.

§. 26. Tertiò sunt, qui existimant omnia prædicata DEI
absoluta, nempe justitiam, misericordiam, bonitatem & alia
esse de essentiã Dei & primum Dei conceptum. Quæ senten-
tia tribuitur Patribus, eamque defendit Suarez Disp. Metaph.
30. sect. 6. n. 5. Pro hæc sententiã militant sequentia argu-
menta: (1) Deus ex seipso est Ens essentialiter summè perfe-
ctum. E. includit omnem possibilem perfectionem & sic et-
iam attributa continentur in Deo, ut sint de essentiã ejus. (2)
Perfectiones non sunt in Deo, ut aliquid accidentale, E. ut a-
liquid essentialit, & consequenter in eis consistit essentia Dei.
(3) Sicut essentia Dei est in re ipsa, ita à nobis est concipien-
da, jam verò in re ipsa essentia Dei est idem quid cum suis at-
tributis, eaque involvit. E. eõdem modò à nobis debent con-
cipi, ut scilicet in essentiã concipiamus ipsa attributa; E-

C 3 *in re ipsa* pri-

primò concipiuntur in D E O & sic erunt de essentiâ
D E I.

§. 27. Antequam ad hæc respondeatur, præmittendum est
tria requiri ad cujusque rei essentiã. Primum est, ut primò
concipiatur in re, vel ut sit primus rei conceptus. Secundum,
ut sit rei adæquatus, eamque ab omnibus aliis rebus distin-
guat. Tertium, ut principium & radix sit omnium attribu-
torum & accidentium. Sic hominis essentiã consistit in eò,
quod est animal rationale, hoc enim primò omnium in ho-
mine concipimus. Deinde per hoc ipsum etiam homo adæ-
quatè distinguitur ab aliis rebus omnibus. Tandem ex eòdem
fluunt omnes hominis proprietates. Jam ad singula respon-
debimus, nempe primò negamus, quod hæc sententiã sit Pa-
trum; ipsi quidem docent, quod Deus sit summa bonitas, ju-
stitiã & sic de reliquis & quod attributa D E I sint idem cum
essentiã, sed non docent, quod sint de essentiã & primus con-
ceptus seu quod primò concipiantur in Deo: Res potest de-
clarari exemplo: In Quantitate Extensio est ipsa divisibili-
tas, mensurabilitas, & hæc inter se habent identitatem, non
tamen sequitur, quod is qui hoc statuit, statuatur etiam divisi-
bilitatem esse de essentiã Quantitatis vel primò in eò concipi-
pi. Parili modo inter essentiã Dei & attributa in re ipsã
summa est identitas, sed qui hoc statuit, non statim admittit
attributa esse de essentiã, aut primò in D E O concipi, cum
concipiantur potiùs à nobis, quales ex primò conceptu seu
essentiã fluant. Deinceps Suarez, qui hanc sententiã defen-
dendam suscepit, sibi ipsi adversatur, docet enim, quod pri-
mus Dei conceptus seu ratio essentialis in hoc consistat, quod
Deus sit primum Ens à se existens. Stante autem hac senten-
tiã Suarezii cadit altera, quod attributa Dei sunt primus con-
ceptus in Deo. Nam si primò in Deo concipio, quod sit Ens
à se existens, ultrò sequitur, quod primò in Deo non concipi-
piatur justitiã, nec Scientiã, nec potentia, nec bonitas, nec
aliud attributum.

§. 28.

§. 28. Ad (1) argumentum Resp. concedendo totum, quod scilicet Deus includat omnes perfectiones quoad rem. Hoc verò non sufficit, quia ad hoc, ut omnia attributa DEI absoluta sint primus conceptus & essentia Dei, requiritur, ut à nobis etiam in Deo primò concipiantur, quod quia non fit, attributa quoque Dei ad essentiam non pertinent. Obi- cis: Essentia divina est infinitè perfecta. Et omnes perfe- ctiones & sic etiam omnia attributa includit. Resp. Si hic est sensus, quod essentia divina includat omnes perfectiones quoad rem ipsam, conceditur totum argumentum. Exinde autem non sequitur quod omnes perfectiones & ipsa attri- buta spectent ad essentiam & primum Dei conceptum, cum insuper requiratur, ut à nobis quoque primò in Deo concipi- antur. Sufficit igitur, si essentia Dei infinitè perfecta inclu- dat omnem perfectionem in genere essentiæ, dum scilicet accipitur ut radix attributorum omnium. Non autem re- quitur ad infinitatem & perfectionem essentiæ Divinæ, ut secundum nostrum concipiendi modum includat omnes perfectiones attributorum, quia perfectiones attributorum non sunt perfectiones in genere essentiæ, sed in genere attri- butorum, adeoque essentiã sunt posteriores.

§. 29. (2) Resp. Si accidens & accidentale paulò latius sumuntur pro omni eò, quod secundum nostrum concipien- di modum est extra primum rei conceptum, absurdum non est, perfectiones & attributa Dei esse accidentia, cum à nobis non concipiantur primò in Deo. Sunt autem, qui hinc distin- guunt & duplex faciunt accidens (1) Physicum, (2) Meta- physicum. Physicum realiter distinctum esse dicunt ab eò, cu- jus est accidens, unde & imperfectionem importare putant & consequenter realem compositionem, ut scilicet id, quod ex subjectò & tali accidente compositum est, realiter sit di- stinctum. Metaphysicum autem dicunt non esse realiter di-
stin-

distinctum ab eò, cuius est accidens, nec imperfectionem seu realem compositionem importare; sed in eò tantum consistere, quod extra rei essentiam & primum conceptum à nobis concipiatur.

§. 30. Ad (3) Resp. negando maiorem; ratio negationis est, quia essentia Dei est una simplicissima Entitas, quam intellectus noster hanc in vitâ non potest adæquatè totam unò conceptu apprehendere, unde eam quasi dividit in plures conceptus, quorum unus est primus, qui dicitur essentia, reliqui vocantur attributa. Nec est, quod dicas, tales conceptus sic fore falsos, quia aliter essentiam Dei repræsentat, quemadmodum in se est. Resp. negando consequentiam: sicut enim veritas, ita & falsitas pertinet tantum ad secundam mentis operationem & est in integris propositionibus, non verò in simplicibus conceptibus: tales verò conceptus, qui de Deo formantur, sunt simplices conceptus & consequenter in se nullam habent falsitatem.

§. 31. Denique sunt, qui primum & essentialem Dei conceptum esse dicunt *tò esse à se seu à se esse subsistens*; Quæ sententia inde probari potest, quod huic prædicato *esse à se* omnes conditiones conveniant, quæ in eò requiruntur, in quò essentia rei consistit. Nam primò omnium hoc in Deo concipiamus, quod à se sit, & non ab alio: per hoc enim Deus ab omnibus aliis distinguitur rebus: & denique ex eo, quod Deus à se sit, promanant cætera, quæ in ipso sunt. Unde fluit argumentum:

Quod primò in Deo concipitur, & primò Deum distinguit ab omni aliò, quod non est ipse, atque adeò se ita habet, ut ex eò, nostrò intelligendi modo, reliqua prædicata orientur, quæ in Deo sunt, in illo consistit essentia Dei nostrò concipiendi modo.

Jam

Jam *esse à se* primò concipitur in DEO & eum distinguit ab omni aliò, quod non est ipse, ex eò quoque nostrò concipiendi modò reliqua prædicata oriuntur, quæ in DEO sunt. Ergò in illò, quod DEUS à se sit, consistit essentia ejus, nostrò concipiendi modò. Major patet: Minor probatur, quia *esse à se* ita DEO inest, ut cur insit, ratio à priori non possit dari: deinde soli DEO inest, & quicquid non est DEUS, est ab aliò: denique ex eò, quod DEUS à se est, bene sequitur, quod sit æternus, quod omnipotens, quod intellectivus.

§. 32. Ne autem aliquis oggerat, etiam attributa DEI esse à se, quæ tamen non esse primum conceptum DEI supra diximus, idcirco determinandum putant illud *esse à se* per prædicatum aliquod particulare, ut ita simpliciter primum sit; quod in DEO concipitur, non solum re, sed etiam ratione nostrâ. Hujusmodi autem prædicatum dicunt esse *Ens à se subsistens*. Quod sanè ita proprium DEI est, ut ab essentiâ ejus ratione nostrâ excludat omnia attributa ejus:

§. 33. Objicis: Filius DEI non est à se, sed à Patre, sicut Spiritus S. est à Patre & Filiò; at verò tum filius, tum Spiritus S. est verus DEUS. E. essentia DEI non est *esse à seipso*. Resp. cum essentia DEI constituitur in eò, quod à se subsistat, tò esse à se non negat quamvis productionem, sed negat tantum productionem ex nihilò. Licet igitur filius à Patre productus sit, & Spiritus S. à Patre & Filiò, uterque tamen est *Ens à se subsistens*, quia nec Filius, nec Spiritus S. productus est ex nihilò, quæ productio h. l. excluditur.

§. 34. Ex his facile dispalescit, quod DEUS possit defini h. m. quod sit *Ens à se subsistens*. In quâ definitione *conceptus communis* est *Ens*, in quò DEUS cum omnibus aliis rebus convenit; *conceptus proprius* verò est *à se subsistens*, quò DEUS ab omnibus aliis rebus distinguitur. Sicut enim quæ-

D

libet

libet res in essentiâ suâ ita comparata est, ut partim cum aliis conveniat, partim ab aliis discrepet; ita ad id, ut definitio aliqua sit bona, requiruntur duo conceptus, quorum unus est communis, qui aliàs *contrahibilis* dicitur, in quò convenit cum aliis; alter proprius, in quò ab aliis discrepat, aliàs solet appellari *contrahens*, quod communem conceptum ad specialem essendi rationem contrahat. Sic in definitione hominis dicitur (1) quod sit animal, in quò conceptu homo convenit cum brutis. (2) quod sit rationalis, in quò conceptu differt homo à brutis.

§. 35. *Obiicitis*: communis ille conceptus semper est Genus, & conceptus proprius semper est differentia strictè sic dicta. Etenim Logicorum filii non pauci statuunt ad omnem bonam definitionem requiri Genus strictè dictum & Differentiam strictè dictam, ceu ex 6. Topic. Arist. c. 4. t. 5. patet, ubi dicitur; *decet eum, qui rectè definit, ex Genere & Differentiâ definire*; unde vulgatissimum illud axioma Logicum: *O. definitio debet constare ex Genere & Differentiâ*. Cum autem Ens non sit Genus strictè dictum, sed commune *τὸ ἐν ἡ' ἀφ' ἐνός*; ideò hanc definitionem legitimam non esse putant. Resp. Non necessum est, omnem constare definitionem ex genere & differentiâ rigorosè sic dictis; sed sufficere si constat ex iis, quæ se saltim habent ut Genus & Differentia. Ut ita communis conceptus sit vel Genus strictè dictum vel Generi respondeat; Proprius autem vel Differentia strictè dicta, vel Differentiæ in proportionem respondeat.

§. 36. Ad locum ex 6. Topic. c. 4. t. 5. adductum Resp. Genus & Differentiam considerari posse bifariam. (1) *Ex naturâ rei*, prout Genus notat conceptum multis communem, contrahibilem tamen & determinabilem ad inferiora per conceptus proprios & primò distinguentes. (2) *Ex mente*.

16

mente Philosophi aliorumque Peripateticorum rigidius
strictiusque hanc de re scribentium. Posterius præcisè ad de-
finitionem non requiri existimant multi, sed sufficere prius.

§. 37. Contra hanc sententiam nonnulli hanc argumen-
tò insurgunt: Si DEUS definitur, erit compositus, nimi-
rum ex illò conceptu communi & propriò, quæ dicitur
compositio ex Genere & Differentiâ. Consequens est fal-
sum E. & antecedens. Resp. Negatur consequens esse fal-
sum. Hæc enim compositio non repugnat simplicitati seu
perfectiõni divinæ, quia est rationis & dicit denominationem
extrinsecam ad objectum, quæ nullam arguit imper-
fectionem in objectò & consequenter nec in DEO. Quod
exindè patet, cum natura extrinsecè denominantium nul-
lam in denominatò mutationem efficiat & compositio ex
genere & differentiâ ita objectum denominet, ut sit extra il-
lud. E. omninò dicit denominationem extrinsecam. Quod
verò compositio illa extra objectum sit, ex eò liquet, quia
objectum ex parte sui non habet compositionem rationis.

§. 38. Deinceps nonnulli remoram huic sententiæ inji-
cere conantur hanc argumentò: Quicquid non ponitur in
serie Prædicamentorum, definiri nequit. Atqui DEUS non
ponitur in serie Prædicamentorum. E. Minor probatur, quia
si DEUS esset in Prædicamento, sequeretur, *cum fore speciem*,
quia substantia esset Genus DEI & Creaturarum; at verò
absurdum est, tale quicquam DEO tribuere, cum species
sit universale, quod in multis individuis numerò differenti-
bus plurificari potest, id quod repugnat DEO, cum sit u-
nus numerò & essentia singularissima. Resp. negando Mi-
norem, siquidem sanò sensu dici potest, DEUM esse in Præ-
dicamentò substantiæ. In Prædicamentò enim esse aliquò
non est certis includi terminis, aut finitum fieri, sed nihil
aliud est, quam sub summò aliquò genere contineri, ita ut
de illò prædicetur summum illud genus. Quia ergò de DEO

Prædicatur Genus summum, nempe substantia, facile patet, DEUM ad Prædicamentum substantiæ referri posse; hoc tamen observatò, quod hâc ratione Prædicamentum Substantiæ, paulò latius sit extendendum, quàm à Philosopho factum est, ille enim substantias corporeas saltem ad Prædicamentum Substantiæ retulit. Quod probationem *Minoris* attinet, respondetur negando consequentiam; hoc saltem inferri potest: Si DEUS est in Prædicamentò, sequitur DEUM & Creaturas specie differre, quod non negamus. Illa enim specie differre dicuntur, quæ conveniunt in conceptu quòdam genericò sive communi, discrepant autem quoad conceptum specificum sive proprium, sicut e. gr. specie differunt homo & canis, qui conveniunt in conceptu animalis & discrepant quoad conceptus proprios. Idem dicimus de DEO & creaturis.

§. 39. Sed nondum omnis difficultas est sublata. Etenim quidam ita argumentantur: Si per pauca tantùm cognoscuntur de DEO in hâc mortalitate, DEUS non videtur definiri posse. Sed verum est prius E. & posterius. Resp. negatur consequentia; siquidem res definiri solent, prout à nobis cognoscuntur: DEUM autem hâc in vitâ possumus cognoscere, quid ergò obstat, quò minus à nobis definiri & essentia ejus explicari possit, quatenus nimirum hâc in mortalitate eum attingimus. Imò si hoc argumentum quicquam probaret, hoc probaret, quod DEUS actu non definiretur, maneret nihilominus immotum, quod definiri possit.

§. 40. Ita quidem Deus ex ductu luminis Naturæ definiri potest, sicuti ex eodẽ quadantenus cognosci potest, sed quod fatendum, cognitio illa imperfecta est & languida. Et quidem imperfecta *ratione objecti*, pauca enim attingit nec ad mysteria assurgit, aut media salutis homini suppeditat. Deinde imperfecta est *ratione modi cognoscendi*, quæ enim
natu.

naturaliter de DEO cognoscimus, obscurius & per argumenta difficiliora cognoscimus. Hinc etiam naturalis cognitio, quia imperfecta est, manuctio saltem homini esse potest ad id, ut etiam cultum DEI penitus cognoscat.

§. 41. *Reckermannus* tamen eò stultitiæ & audaciæ abiit, ut *lib. 1. syst. Theol. c. 3.* statuere non erubuerit, summum Trinitatis arcanum ex ratione percipi & naturalibus argumentis probari posse, quando dicit: *Palàm faciemus Trinitatem Personarum promanare ex ipsâ DEI essentiâ, & DEUM, DEUM esse non posse, nisi tres habeat distinctos existendi modos, sive personas.* Philosophatur ipse hunc in modum: DEUS habet perfectissimum intellectum E. etiam objectum ejus debet esse perfectissimum; DEO autem nihil est perfectius, idcirco divini intellectus objectum nullum erit aliud, quam ipse DEUS ideoque intellectus DEI ab æterno in seipsum rediit ac reflexus est: Omnis autem intellectus intelligit per imaginem objecti: Quare & DEUS dum ab æterno semetipsum perfectissimè intellexit, concepit ac peperit in seipso perfectissimam imaginem sui ipsius: Hanc autem imaginem esse secundam Trinitatis personam dicit. Ratiocinatur porro: cum intellectus divinæ essentiæ insit, etiam voluntas in erit, quæ cum sit perfectissima & sic objectum perfectissimum requirat, idcirco in seipsum reflectitur & in ipso DEO tanquam infinitè bono acquiescit, & hinc summam voluptatem ac amorem produci necesse est. E. dum æternus Pater imaginem sui ipsius, Filium videlicet concipit ac perfectissimâ voluptate appetit, necesse est, perfectissimum amorem ac voluptatem plenissimam à Patre in Filium & à Filio in Patrem, tanquam imagine in Archetypum, procedere, atque ita per conjunctum intellectum & voluntatem utriusque, tertium existendi modum sive personam in divinâ essentiâ poni, quæ vocatur Spiritus Sanctus. Hæc *Reckermannus.*

D 3.

§. 42.

§. 42. Hisce rationibus alii alias addere solent: (1) inquiunt: Melius esse DEUM ab æterno aliquid produxisse, quam otiosum fuisse, E. ab æterno generavit Filium. Deinde (2) regerunt, quod consortium personarum æqualium sit insigne bonum & ad beatitudinem, quæ omnia bona comprehendit, referatur, DEUS utique beatissimus, illud amabit. (3) Una natura humana invenitur in pluribus personis, cur non divina in pluribus personis inveniri poterit? Quò facit, (4) quod DEO numerum ternarium præ aliis placuisse appareat ex vestigiis, quæ ipse etiam creaturis impresit: e. gr. totam rerum universitatem distribuit in tres partes; Quodcunque enim existit, aut est corporale, aut spirituale, aut ex utroque constat. Sic etiam Angeli & anima hominis tribus præditi sunt facultatibus, memoria, intelligentiâ & facultate; deinde mens illis inest, ex quâ oritur notitia, ex notitia amor procedit.

§. 43. Sed nugas agit Keckermannus aliique, qui cum ipsò faciunt; Quod enim (1) dicit Keckermannus vi luminis naturæ deprehendi posse, DEUM per intellectum producere personam, absurdum esse inde probo, quia ratio nostra potius oppositum concludit: Nam quando homo intelligit, ratio deprehendit, quod nihil aliud producat, quam accidens. Jam verò, quando DEUS dicitur seipsum intelligere, ratio potius colligit, quod vel accidens, vel omninò nihil producat; non prius, cum in DEUM accidens non cadat. E. colliget posterius, DEUM nihil planè producere. Tantum proinde abest, ut homo ex lumine naturæ cognoscat, DEUM seipsum intellectu suò cognoscendò, personam producere, ut potius contrarium colligat, DEUM seipsum cognoscendo nihil producere. Eâdem ratione homo ex lumine naturæ percipit, quod voluntas, quando aliquid vult, producat nil, nisi accidens, nempe actum volitionis. Quando ergo

gò

18
gò DEUM ejusque voluntatem considerat, facili modo colligit, DEUM vel nihil producere vel accidens, hoc posterius factum deprehendit, colligit ergò potius, DEUM nihil producere, adeoque nec personam, ut *Keckermannus* vult, tertiam.

§. 44. Postea aliud absurdum ex sententiâ *Keckermanni* emergeret, nempe: Si homo ductu luminis naturalis cognosceret DEUM PATREM seipsum cognoscentem producere novam personam, eodem modo colligeret, Filium, qui eundem cum Patre habet intellectum, intellectu suo cognoscendo seipsum, producere vel seipsum, vel alium Filium, & quia hic iterum ejusdem cum producente intellectus, ratio rursus concluderet, hunc seipsum cognoscentem adhuc alium producere, & sic progressus in infinitum daretur, quæ omnia de tremendo isthoc mysteriô statuere, non tantum absurdum, sed & impium & blasphemum est.

§. 45. Idem de voluntate DEI etiam procedit: Etenim si ratio concluderet ex juncto intellectu & voluntate Patris & Filii produci tertium existendi modum sive personam, pari modo colligeret, Spiritum Sanctum tanquam tertiam personam, quia ejusdem est intellectus & voluntatis cum Patre & Filio, iterum aliam personam producere & hanc rursus aliam.

§. 46. Denique sunt, qui hujus sententiæ absurditatem alio adhuc argumento ostendunt. Si Pater genuit Filium per intellectum, sequitur, quod Filius ad sui ipsius generationem concurrerit, sive quod idem est, seipsum genuerit. Consequens est absurdum, E. & antecedens. Consequentia probatur, quia Filius cum patre eundem habet intellectum, cum eoque est ab æterno. Si ergò per intellectum est productus, sequitur, quod ad sui ipsius generationem per proprium videlicet intellectum concurrerit. Idem de Spiritu Sancto eodem modo probari posse dicunt.

§. 47.

§. 47. Ad reliquã argumenta responderẽ etiam non erit
ire per extensum funem. Et quidem ad (1) Resp. ridiculum
est illud: Melius est DEUM ab æterno aliquid produxisse,
quam otiosum fuisse. E. ab æterno generavit Filium; Atque
eãdem ratione inferrem. E. ab æterno creavit mundum sive
hominem. Et sanẽ DEUS ab æterno non fuit otiosus, utut
nihil egerit; ille enim dicitur otiosus, qui nihil agit, cum ta-
men deberet agere; DEUS autem non fuit ab æterno obstri-
ctus ad aliquid agendum. Ad (2) Resp. consequentiam pla-
nẽ lubricam esse. Quæ enim quæso consequentia: Conforti-
um plurium personarum est bonum quid. E. in divinitate
sunt tres personæ naturaliter cognoscibiles. Ad (3) Resp.
Si hoc uti velimus simili, non tantum tres personæ, sed tres
DII probabuntur, nam sicut ratio ita colligit; Humana na-
tura in pluribus individuis datur E. sunt plures homines, quo-
rum quilibet peculiarem & numero ab altero distinctam ha-
bet naturam; ita de DEO etiam colliget. Ad (4) Resp. Si ex
hoc evinci posset Trinitas Personarum, eãdem ratione
quis argumentari poterit, quia numerus Ternarius DEO
præ reliquis placuit, produxit tres Filios, tres Spiritus San-
ctos, tres mundos, quod absurdum & ridiculum.

§. 48. Sunt tamen adhuc alii, qui Keckermanni partes
defendere audent, dicentes, hanc sententiam fundari in
Sacra Scriptura, quæ rationi ansam præbeat, quã arreptã
naturaliter investigare posset Trinitatem Personarum, ut
Joh. i. Filius DEI vocatur λόγος, λόγος autem, ajunt, per-
tinet ad intellectum. De Spiritu Sancto, quod dicatur a-
mor, amor autem ad voluntatem, manebit; ergo teste Scri-
pturã, quod Filius per intellectum, Spiritus Sanctus autem
per voluntatem DEI sit productus: Sed ne in messem alie-
nam falcem immisisse dicantur, ad aliam cathedram hæc
remittimus.

§. 49.

19
§. 49. Et haftenus de sententia Keckermanni. Jam breviter tangenda est illa controversia, quâ quarunt & inter se disceptant Autores, qualis cognitio sit, quâ DEUS cognoscat seipsum? Ubi monendum, duplicem à nonnullis statui cognitionem: *Comprehensivam* nempe & *Quidditativam*. *Comprehensivam* vocant Autores, quâ totum illud, quod in eò est, circa quod intellectus, ut intelligendum versatur, ab intellectu cognoscitur, tam quoad quidditativa, quàm quoad alia attributa. VEL. Ut alii definiunt eam, quâ objectum intelligibile cognoscitur ita, ut ejus nihil lateat intelligentem. Quod ut eò rectius percipiatur, dicendum est, quidnam sit comprehendere. Propriè quidem hæc vox rebus corporeis videtur competere: transfertur tamen etiam ad Intellectum. Sumitur autem (1.) *Late*, prout nihil aliud notat, quàm manu aliquid quòcunque modo cogere, licet quod comprehenditur, non totum sit in comprehendentis potestate & ex parte saltem teneatur, hoc modo si tò comprehendere ad intellectus cognitionem transfertur, notabit quidem cognitionem aliquam, sed debilem valdè & imperfectam. Postea (2.) vox *comprehendere* paulò strictiùs sumitur, ita ut illud dicatur comprehendere, quod totam aliquam rem intra latitudinem suam ita includit, ut ne minima quidem pars sit comprehendendi, quod comprehendens non circumdet, sicuti cœlum dicitur comprehendere sublunaria. Quò significatu si tò comprehendere ad cognitionem intellectus transfertur, significabit talem cognitionem, quâ res cognoscitur perfectè, ut nihil rei cognoscendæ sit, quod cognitione illâ non attingatur.

§. 50. Quidditativa cognitio, monente Suarezio Tom. 2. Metaphys. Disp. 30. s. 12. n. 5. & B. Scheiblero 2. Metaphys. C. 3. art. 3. n. 24. dupliciter sumitur: 1. pro eâ, quâ cognoscitur quid res sit per prædicatum aliquod, quod in quid de re
E aliquâ

aliquâ prædicatur, v. gr. Ex propositione hæc, *homo est animal rationale*, nanciscor cognitionem hominis quidditativam, quia prædicatum illud, animal rationale de homine in quid prædicatur, adeoque ejus essentiam declarat. 2. Cognitio quidditativa illa dicitur, quâ apprehendimus omnia quidditativa prædicata alicujus rei positivô ac propriô conceptu; quô modô ad cognitionem Quidditativam requiritur, ut rei intelligibilis omnia prædicata quidditativa positivô ac propriô conceptu cognoscantur.

§. 51. Jam dicimus Cognitionem, quâ DEUS seipsum intelligit, esse comprehensivam, voce comprehensionis etiam strictè sumtâ, & quia comprehensiva quidditativam includit, patet, quod simul etiam quidditativa appellari queat. Assertionis Veritas elucescit ex hoc, quia DEUS cognitione isthâc ita se cognoscit, ut nihil eorum, quæ in ipso sunt formaliter, eum fugiat. Signanter dicitur *Formaliter*, quia non requiritur, ut DEUS cognoscat in seipsô cognitione illâ, quæ in eô sunt *Eminenter*, ratio facilis est, quia eô ipso, quô DEO non insunt, e. gr. creaturæ propriè & quoad entitatem suam, propriè non possunt à DEO in seipso cognosci; Unde, si cognoscit quicquam de illis, virtutem, quæ ipsi inest, producendi eas cognoscit. Sufficit ergò ad cognitionem, quâ DEUS se cognoscit, comprehensivam, si agnoscit, quæ sibi insunt formaliter, ut essentiam & attributa. Et licet hoc ad cognitionem comprehensivam, quâ DEUS se cognoscit, non requiratur, ut beneficiô ejus DEUS Creaturas cognoscat, exinde tamen non sequitur, E. ipse nullô modô creaturas cognoscit. Sed quia DEUS est infinitè perfectus, infinitè perfecti autem conditio debet esse talis, ut nihil omninò perfectionis in ipso desideretur; intellectus in homine autem omnium confessô est perfectio, id propter ipse longè eminentiori modo in
DEO

DEO esse debet, quàm est in ipso homine, & consequentèr DEUS dici poterit infinitè intelligens. Jam si infinitè intelligens est, perfectissimè cognoscibile quodvis, quatenus tale & secundum omnem modum, quò cognoscibile est cognoscer. Omnia autem, quæ extra DEUM sunt, cum fuerint ab ipsò producta, ideò ipsi cognoscibilia sunt, & ideò vi infinitæ perfectionis suæ perfectissimè intelligit & cognoscit.

§. 52. A nobis autem DEUS cognitione quidditativâ, quâ apprehendimus omnia quidditativa prædicata alicujus rei positivò ac propriò conceptu, non cognoscitur, omnis enim nostra de DEO cognitio inchoatur ab ejus effectibus: Nullus verò effectus perfectè & adæquatè naturam atque essentiam divinam nobis exhibet, sed sæpiùs ex effectibus non positivò, sed negativò conceptu de naturâ & attributis divinis judicare possumus.

§. 53. Verum enim verò hîc sunt qui clamant DEUM naturaliter cognosci non posse, quia multæ gentes eum non cognoverunt, jam autem omnes homines natura eâdem cognoscendi facultate instruxit, adeoque si DEUS naturaliter cognosci posset, utique omnes homines naturæ suæ viribus ad cognitionem ipsius pertigissent, contrarium tamen exemplis Atheorum, Diagoræ apud Suidam & Cicero- nem Lib. 1. de natur. Deorum: Protagoræ Abderitæ apud Laertium Lib. 9. qui Librum quendam in hanc sententiam exorsus est: *Dii sint, nec ne, satis statuere non possum, cum alia plura id sciri prohibeant, tum summa rei incertitudo & brevitatis vita.*

§. 54. Antequam ad argumentum respondeamus, repetenda est distinctio inter cognitionem DEI comprehensivam & apprehensivam. Sive quod idem est, inter cognitionem perfectam, & inter cognitionem DEI imperfe-

etiam & confutam. Priorem, comprehensivam scilicet, distinctam & perfectam quod spectat, de illa utraque largimur manu, eam hemisphaerium virium naturalium longè excedere. Homo enim sibi relictus ad ea, quæ in DEO sunt, quæque ad DEI essentiam & perfectionem pertinent, perfectè & adequatè, adeoque comprehensive intelligenda est ineptissimus; apprehensivam verò & imperfectam DEI cognitionem homini, naturaliter considerato, maxime concedimus. Quibus præmissis respondemus in argumentò negando Majorem; à negatione actûs secundi ad negationem actûs primi non valet consequentia. Deinceps planè non sequitur, non dari naturalem DEI cognitionem, licet aliqui DEUM naturaliter non cognoverint: potuerunt enim alii ad naturalem hanc DEI cognitionem pertinere: immò interdum nonnulli magis ore quàm corde, contrarium in conscientia convicti, Creatorem suum abnegarunt. Alii autumant, illos non tam DEUM quam multitudinem DEORUM, quam Ethnici jactitabant, irrississe.

§. 55. Objicis: Quicumque viribus naturæ DEUM non potest cognoscere Triunum, ille planè DEUM naturaliter cognoscere nequit. Atqui Homo viribus naturæ DEUM non potest cognoscere Triunum. E. &c. Major probatur, quia quicumque DEUM non concipit Triunum, DEUM concipit non DEUM: Sicut qui hominem dicit irrationalem, dicit non hominem. Minor conceditur. Resp. Aliud est cognoscere DEUM absolutè, & quoad aliquam saltim rationem: aliud perfectè & omnimodè; à negatione cognitionis perfectæ & omnimodæ, non sequitur negatio cognitionis aliqualis & imperfectæ.

§. 56. Porro objicis: Notitia DEI naturalis non est salutaris: E. non sollicitè de illâ laborandum. Resp. à remotio-

21
matione unius finis ad remotionem aliorum non valet consequentia. Est necessaria illa notitia cum propter nos, tum propter alios. Propter nos, ut naturæ terminos cognoscamus & præparemur ad Scholam Gratia. Propter alios, ut cum illis disputare queamus ex iisdem principiis. Disputantes enim debent convenire in iisdem principiis. Præterea nostrum est, semen illud religionis nempe naturales illas de DEO notitias etiam hoc fine fovere, ut in gravissimis tentationibus de DEI existentia & providentia possimus occurrere Satanæ: & denique ut à belluinis voluptatibus, quibus ipsa ratio paulatim opponitur, abstineamus.

§. 57. Deinceps regerunt & hoc: Qui rationem constituit mensuram DEI, est in DEUM blasphemus. Atqui hoc faciunt Theologinaturales. E. Resp. falsum hoc est: Nemo enim scripsit in Theologia naturali, hominem ratione sua metiri DEUM.

§. 58. Nec est, ut dicant, Gentiles multa habere de Trinitate & redemptione per Christum. Ergo & illa tradenda esse in Theologia naturali. Resp. (1) Ethnici illa acceperunt à Judæis, & veluti per transennam adspexerunt. *Vide Morneau c. 6. de Verit. rel. Christ.* (2) oportet distingvere inter declarationem & demonstrationem. Multa adferri possunt è librò naturæ pro declaratione utriusque istius Mysterii, quæ ineptè adhibentur ad conficiendas demonstrationes. *Excipis:* Verisimile fieri, quod Ethnici à Judæis illa hauserint, cum illi horum Mysteria deriserint. Resp. Hermes Trismegistus, & primi illi Ægyptiorum atque Chaldæorum omnem suam scientiam a populo DEI hauserunt. At posterii degeneres facti obscurarunt illa, quæ rectè acceperant à majoribus suis & elati superbiâ noluerunt agnoscere se à Judæis aliquid didicisse.

§. 59. Deinceps ogganniunt hoc modo: Rationes Metaphysi-

physicæ nullius videntur ponderis. Nihil enim concludunt pro DEO, sed gignunt conclusiones de individuo vago, non autem de uno signato. Semper enim hæc existit conclusio: Ergo est quoddam Ens primum, summum &c. Resp. Rationes istæ ita inferunt conclusiones particulares, ut illæ non possint nisi de DEO intelligi. Si enim est Summum bonum absolutè tale, illud aut est DEUS, aut aliquid infrà DEUM, aut aliquid supra DEUM. Si est aliquid infra DEUM, utique non est summum. Si est aliquid supra DEUM, non rectè vocatur DEUS, qui habet aliquid se prius. Relinquitur itaque, summum illud bonum esse DEUM.

§. 60. Sequuntur jam attributa DEI. Ubi vocabulum *Attributi* ab ambiguitate liberandum esse censemus. Sumitur igitur vox *Attributi* (1) *Latius*, prout idem est ac prædicatum in enunciatione, quod subjecto tribui sive ab eo prædicari potest, sive propriè sive tropicè aut figuratè, & ita opponitur subjecto, sive ei, cui tribuitur. Cum enim in enunciatione aliquid alicui tribui nihil aliud sit, quàm unum de altero prædicari, patet, attributum nihil aliud esse quàm prædicatum. Comprehendit ergo hæc attributi significatio omnia DEI prædicata tam synonymica, quàm paronymica.

§. 61. Attributum sumitur (2) *strictius*, pro conceptu rei secundariò sive pro eo, quod primum subjecti quidditativum conceptum consequitur, & intra ipsum subjectum terminatur. Sicut h. m. risibilitas est attributum hominis, quippe quæ in primo hominis conceptu non involvitur, ex eo tamen oritur. Et hæc ultima attributi acceptio est potissimum hujus loci, quatenus nempe est conceptus essentiâ divinâ posterior.

§. 62. Hæc attributa DEI nec ab essentia DEI nec inter se realiter differunt, quod probatur sequenti Syllogismo:

Si attributa à se invicem & ab essentiâ divinâ
differunt realiter, sequitur quod in DEO
datur compositio realis & consequenter DE-
UM esse compositum. Consequens est falsum
E. & Antecedens.

Consequentia probatur, quia ubi multa sunt realiter distin-
cta, si uniuntur & unum constituunt, non nisi realiter com-
positum constituunt. Si E. attributa divina realiter sunt di-
stincta & tamen inter se uniuntur, sequitur necessario, quod
constituunt compositum quid. Tenenda igitur hîc potius est
Theologorum regula: *In DEO illa, inter qua nulla est oppositio
relativa, à se invicem realiter non distinguuntur.* Cum itaque
inter essentiam & attributa nulla sit oppositio relativa, nec
eam attributa inter se habeant, ultrò patet, quod inter at-
tributa nulla sit distinctio realis. Observari autem hîc solet,
quod attributa dupliciter spectari possint: (1) *In se sine respec-
tu ad connotata vel objecta,* & sic sunt unum & idem cum
essentia & inter se. (2) *In ordine ad connotata,* & sic occurrit
realis aliqua distinctio non in ipsis attributis, sed in objectis
vel connotatis; E. gr. cum misericordia respectu poenitenti-
am agentis, Justitia autem respectu perseverantis considera-
tur. De Attributis priori modo dicitur, quod realiter non
differant, posteriori autem modo datur aliqua realis distin-
ctio, non quidem inter attributa divina, sed inter connota-
ta.

§ 63. Inter Attributa hæc divina præ aliis eminent Omni-
scientia. DEO reverà Intellectum ac scientiam competere
per viam Eminentia & per viam causalitatis demonstrari
potest. Cum enim videmus hanc mundi machinam & omni-
a in illa tam sapienter condita esse, tam sapienter adhuc re-
gi, gubernari ac conservari, aliud concludere non possu-
mus,

mus, quàm causam illorum omnium maximè sapientem, imò omnisciam esse oportere. At verò causa illa est causa prima DEUS T. O. M. illi igitur ineffabilem sapientiam, scientiam & intelligentiam, nec non prudentiam esse tribuendam, quivis videt. Imò cum ignorantia non leve malum & imperfectio esse deprehendatur in creaturis, illa omninò à DEO removenda & exactissima omnium scientia ipsi tribuenda erit. Nomine scientiæ autem non intelligimus vel qualitatem, vel habitum vel actum propriè factum sive elicitedum à potentiâ, neque etiam cognitionem per discursum comparatam aut aliam similem imperfectionem includentem, sed apertam & claram intelligentiam. In hâc scientiâ DEI ad tria præprimis habendus est respectus (1) ad essentiam divinam, quæ quatenus in ordine ad connotatum objectum scibile, scientia dicitur. (2) Ad respectum, quem essentia DEI habet ad objectum, quæ maximè realis est. (3) Ad ipsum objectum scibile, quod duplex est: Aliud primarium, nempe ipse DEUS & omnia quæ in DEO sunt formaliter, cuius respectu scientia DEI rectè vocari potest comprehensiva sive comprehensio, quâ scilicet ita se cognoscit, ut nihil sui cognoscentem lateat. Aliud secundarium, nempe omnes res cognoscibiles extra DEUM. Sicut autem objectum hoc secundarium res scilicet extra DEUM non sunt ejusdem rationis: Ita essentia DEI terminata ad diversa illa objecta diversæ etiam scientiæ appellationem sortitur. Quatenus enim terminatur ad res prout sunt necessariò possibiles, eatenus dicitur scientia *naturalis* vel *simplicis intelligentiæ*, quia per eam DEUS res illas possibiles necessariò cognoscit. Vocatur hæc scientia DEI naturalis, non ideò, quia ad naturam sive essentiam DEI spectat, h. m. omnis scientia DEI est naturalis; sed naturale hic opponitur *libero* & idem est ac necessarium, ut naturalis scientia DEI nihil aliud sit quam necessaria

scien-

scientia, sicut enim res posibles, quæ naturali scientiâ cognoscuntur, necessario sunt posibles, ita scientia, quâ cognoscuntur, necessaria dicitur, quia necessario DEUS res posibles debet cognoscere.

§. 64. Quatenus verò eadem essentia divina terminatur ad res, prout sunt præsentis, vel ad præterita, vel ad absolute futura tam contingentia quàm necessaria, eatenus vocatur *scientia libera*, hæc enim omnia ita DEUS cognoscit, ut eadem etiam potuerit non cognoscere, si scilicet ea producere, aut cum iis concurrere, aut ea permittere non decrevisset, sicut decrevit. Quæ libera scientia ideò sic dicitur, quia DEUS per eam res liberè cognoscit, ut potuerit eas non cognoscere: Si enim decrevisset eas non producere, potuisset etiam eas non cognoscere, ut futuras, præteritas aut præsentis.

§. 65. Quatenus denique terminatur ad futura contingentia conditionata, appellatur *Media scientia*, quia mediò quasi loco ponitur inter naturalem & liberam, & non planè ad naturalem, nec planè ad liberam referri potest. Nam ad *Liberam* refertur quidem, quatenus etiam est rerum futurarum, non tamen earum, quæ absolute sunt futuræ; ad *Naturalem* verò aliquò modò spectat, quatenus prior est decretò divinò, sicut naturalis, sed ab eà etiam discrepat, quia naturalis est rerum tantùm possibilem, ita media est rerum futurarum sub conditione.

§. 66. Sequitur jam voluntas DEI, quæ circa objectum suum primarium (nempe DEUM) versatur necessario, sed inefficaciter & simplici complacentiâ sive DEUS seipsum necessario amat & appetit voluntate simplicis complacentiæ. Dicitur *necessario*, si enim ab actu amoris quis cessat circa objectum, ideò illud fit, quia vel in objectò vel in ipsò actu sive exercitiò circa objectum occurrit aliqua ratio mali vel

F

majus

majus quid sese offert, quò abstrahatur voluntas ab objectò amatò. At verò nihil horum in amore, quò DEUS seipsum amat, locum habet, neque in objecto aut in actu amandi aliqua ratio mali occurrit. Er. DEUS seipsum non potest non amare. Deinceps dicitur *inefficaciter*. Neque enim voluntas divina ita versatur circa DEUM, ut eum velit producere, hoc enim impossibile est, sed simpliciter secundum se ipsum amat ac appetit. Deinde voluntas divina inefficax, quatenus à nobis concipitur, & averfatio, versatur circa malum culpæ necessariò, ita ut non possit non averfari illud. Ratio est, quia in quo est nulla ratio boni, id voluntas præsertim divina nequaquam amat. Atqui in malo culpæ, quà tali, nulla est ratio boni. E. Voluntas divina nequaquam appetit, sed necessariò averfatur illud. Notanter dicitur *inefficax*; Volunte enim efficaci malum culpæ averfatur liberè, hoc est, ita averfatur illud, ut nunc velit illud tollere, nunc non velit illud tollere aut impedire, sed permittere illud præsertim conditione hâc vel illâ positâ. Postea signanter etiam dictum, *malum culpa*, mala enim pænæ DEUS non averfatur necessariò, sed ea quatenus talia certâ ratione appetit & creaturis immittit.

§. 67. Voluntas verò divina inefficax sive simplicis complacentiæ circa objectum secundarium, res sc. extra DEUM, quatenus hæ sunt possibiles, est necessaria, non libera. Ratio, quia sicut res illas sub ratione possibilitatis cognoscit necessariò: ita etiam necessariò eas sub ratione possibilitatis voluntate simplicis complacentiæ appetit; sequeretur enim aliàs voluntatem DEI esse mutabilem. Si enim res illas ut possibiles modò vellet seu amaret, modò non vellet, mutatio, quæ hîc occurrit, aut in voluntatem DEI aut in res possibiles cadet, non verò cadit in res possibiles, utpote quæ necessariò sunt possibiles. Ergò in voluntatem DEI.

Hoc

Hoc autem asserere immutabilitas DEI prohibet, ideoque dicendum, voluntatem DEI circa res posibles quâ tales versari necessariò. Notanter autem rursus dictum est, *inefficax*, voluntate enim efficaci versatur circa eas liberè, sicut enim eas liberè producit, ita etiam liberè illas vult producere, non necessariò e. gr. novus aliquis mundus est res possibilis, DEUM autem necessariò velle eum producere, falsum est.

§. 68. Voluntas DEI efficax absoluta est immutabilis si-
ve necessaria necessitate immutabilitatis & eòdem modo
etiam necessariò fiunt ea, quæ hâc voluntate vult DEUS;
quod probant illud Rom. 9. 19. Voluntati ejus quis resistet.
Neque per hanc assertionem libertas DEI evertitur: Quæ-
cunque enim DEUS efficaciter & absolutè vult, illa nihilo-
minus ita vult, ut possit etiam non velle, vel aliter etiam
velle, adeoque habet voluntatem liberrimam. Sed positò,
quod hòc modò ea voluerit, immutabiliter & necessariò ita
vult illa, quæ ut quivis videt, est tantùm necessitas ex hypo-
thesi & propterea cum libertate optimè stare potest. Vo-
luntas autem DEI efficax conditionata in se spectata iidem
est immutabilis, licet objectum vel respectus ex parte obje-
cti mutabilis sit, sive enim conditio impleatur, sive non,
DEI voluntas per hoc non mutatur, sed si qua occurrit mu-
tatio, illa in objectum cadet.

§. 69. Postea distinguitur Voluntas in Voluntatem Re-
velatam & Arcanam. Hanc distinctionem voluntatis divinæ
habet Calvinus lib. 1. Instit. cap. 17. §. 2. & lib. 3. cap. 20. §.
43. ubi dicit, unam DEI voluntatem in Scripturis esse reve-
latam, quâ DEUS vult præcepta sua servari. Alteram arca-
nam sive absconditam, quâ omnia moderatur & in suum
finem destinat. Wendelinus in Christ. Theol. l. 1. c. 1. th. 18.
ait, quod arcana voluntas DEI propriè sic dicta sit æternum

& immutabile DEI decretum de faciendis vel permittendis in tempore plurimis, quæ ignota sunt nobis, ex defectu patefactionis; revelata autem propriè non sit DEI decretum, sed patefactio facta in verbò, quæ tamen semper decreti alicujus est testimonium, sed non semper ejus, quod prima fronte à nobis concipitur.

§. 70. Verùm hæc distinctio admittenda nequaquam est eò sensu, quò à Wendelino; cum primis autem à Calvinò traditur. Nam ait Becanus Theol. Schol. p. 1. Tr. 1. c. 11. q. 1. n. 13. ipse Calvinus docet, DEUM prohibere peccata per voluntatem revelatam; præfinire autem & ordinare peccata per voluntatem arcanam & absconditam, id est, DEUM quædam in Scripturis revelare nobis & patefacere, quod nolit peccata; interim tamen occultè velle peccata, ut habeat occasionem exercendi justitiam vindictivam. Hæc Becanus. Quæ profectò asertu impia sunt.

§. 71. Notanter dictum, quod eò sensu quo à Wendelino cum primis à Calvino distinctio hæc traditur, nequaquam sit admittenda. Nam pro diversitate objectorum, posse voluntatem DEI distingui in arcanam & revelatam Nostrates Theologi libenter concedunt: At respectu ejusdem prorsus objecti, ut volunt Calviniani, illam ita distingui posse unanimiter negant.

§. 72. Denique dicendum est, an rectè Voluntas divina distinguatur in antecedentem & consequentem? Quam distinctionem Voluntatis divinæ in antecedentem & consequentem primùm hisce terminis proposuit Damascenus *lib. 2. de fide orthodoxâ cap. 29.* Eadem tamen quoad rem videatur esse cum distinctione, quam tradit Chrysostomus *hom. 1. in Epist. ad Ephesios*, nempe in Voluntatem primam & secundam. Explicatur autem ista distinctio à Scholasticis non uno modo.

§. 73.

25
§. 73. Thomas in 1. parte q. XIX. a. VI. ad primum, antecedentem voluntatem dicit esse, quæ respicit objectum, prout illud, cum primò secundum naturam absolute consideratur, apparet bonum & expetendum. Consequentem autem, quæ idem objectum respicit, sed prout non modò secundum naturam suam, verùm etiam secundum omnes adjunctas circumstantias consideratum, bonum & expetendum apparet. Id quod declarat exemplò justi judicis, qui homicidam ut hominem antecederet considerans, præclaris etiam cum aliis fortè dotibus ornatum, vellet eum vivere, sed consequenter considerans illum ut homicidam, vult eum morte damnari. Et postea, addito tamen prius exemplò ex sacris, ait, consequentem DEI voluntatem simpliciter dicendam esse voluntatem, quoniam semper impletur: antecedentem autem esse voluntatem secundum quid, quia non est efficax. Sic Antecedens Voluntas est saltim simplicis complacentiæ, & inefficax; Consequens autem efficax.

§. 74. Juxta nostrates Theologos Antecedens Voluntas est, quâ DEUS omnium hominum salutem vult, & ad illam etiam ordinavit media: Consequens autem, quâ DEUS illis tantùm vult conferre salutem, qui mediis rectè & finaliter utuntur h. e. qui verè credunt. Hinc facile potest ostendi duplex DEI voluntas Antecedens & Consequens hóc argumentò: Si DEUS vult omnium hominum salutem & ad illam media quoque ordinavit, postea tamen illis tantum actu vult conferre salutem, qui media non respuunt, sequitur esse duplicem DEI voluntatem, Antecedentem scilicet & consequentem; Antecedens est verum E. & consequens. Antecedens probatur primò ex 1. Tim. 2. 4. DEUS omnes homines vult salvos fieri. Deinde, vult saltim illos salvos fieri actu, qui credunt, Joh. 3. ubi dicitur, ut omnis, qui credit in eum, non pereat.

F 3

§. 75.

§. 75. Hæc tamen non sunt ita intelligenda, quasi duæ oppositæ voluntates sint in DEO, sed est una simplicissima DEI voluntas, quæ aliam atque aliam accipit denominationem, & modò antecedens modò consequens dicitur ob objectum, quod diversimodè se habet.

§. 76. *Inquis:* Ex hæc distinctione sequitur absurdum & impium, DEUM scilicet, cui ab æternò omnia non tantum sunt prævisa sed etiam provisa, aliquid intendere, quod ab æternò cognovit non futurum & sibi proposuisse finem, ad quem sciebat se non perventurum. *Resp.* absurdum non est, DEUM, cui ab æternò omnia sunt prævisa, aliquid intendere per potentiam ordinatam efficiendum, quod tamen ab æternò cognovit non futurum, e. gr. DEUS cum rebus naturalibus concurrat & cum homine concurrens intendit generare hominem, cum equò equum, & tamen scèpius ab æternò præcognovit, non hominem vel equum, sed monstrum generandum esse, prævisum hic est ab æternò non hominem generari, sed monstrum, quò non obstante DEUS intendit cum homine generare hominem; quod verò homo non nascitur, sed monstrum, id non DEO, sed causæ secundæ nempe homini adscribitur: ita DEUS intendit omnium hominum salutem ordinatâ potentiâ h. e. per media ordinaria, ut tamen prævisum sit ab æternò multos non esse admissuros illa media.

§. 77. *Porro regeris:* Voluntas antecedens non est voluntas, sed saltim desiderium aliquod, quo DEUS precariò tantum obtinet, & quantum licet per arbitriū humanum. *Resp.* negando, quod voluntas Antecedens non sit vera voluntas: quod enim dicitur, eam saltim esse desiderium *Resp.* Desiderium etiam est vera voluntas, sicut enim is, qui desiderat aliquid, illud vult, ita desiderium est voluntas aut volitio. Quod verò porro dicitur, Voluntatem antecedentem esse
desi.

26

desiderium, quod DEUS precario tantum obtinet & quantum licet per humanum arbitrium, ad id dupliciter potest responderi. *Primo*, ex mente eorum, quibus Voluntas Antecedens est simplicis complacentiae & inefficax, juxta horum sententiam falsissimum est, quod DEUS id, quod voluntate antecedente vult, precario obtineat; nam precario saltem aliquid obtinere praesupponit voluntatem agendi, qualis non est Voluntas simplicis complacentiae: unde si antecedens voluntas est simplicis complacentiae & inefficax sine intentione agendi, sequitur DEUM id, quod antecedente voluntate vult, non obtinere precario, quia, ut dictum, hoc praesupponit voluntatem cum intentione agendi. *Deinde* aliter ex mente eorum responderi potest, quibus antecedens voluntas est efficax. Sicuti igitur potentia DEI est duplex: Ordinata, quae agit secundum ordinem & legem, & absoluta, quae agit sine hujusmodi ordine & lege, ita DEUS voluntate efficaci potest aliquid dupliciter velle, vel ut illud efficere velit potentiam ordinatam vel absolutam. Si absolutam potentiam aliquid vult efficere, voluntas simpliciter impletur; Si vero vult aliquid efficere potentiam ordinatam, voluntas ista non semper implebitur, quia tunc ad actionem istam concurrunt etiam agentia creata, quae actionem impedire possunt. DEUS igitur vult voluntate efficaci non absolutam, sed ordinatam potentiam omnium hominum salutem efficere; juxta ordinem scilicet in verbo praescriptum, nempe ut credant, seu hac conditione, si in fide perseverent usque ad finem. Licet autem non omnes media a DEO ordinata admittant, non tamen inde sequitur, DEUM precario saltem obtinere id, quod vult, & quantum per humanum arbitrium licet. Nam is precario obtinet aliquid, qui aliter quam per preces aut per quaedam media non potest finem obtinere, DEUS autem semper suum finem potest obtinere,

vincere, si non per ordinatam, tamen per absolutam potentiam, non obstante, quod solâ ordinatâ utatur potentiâ in salvandis hominibus, inde enim hoc saltim sequitur, DEUM non absolutè, sed sub conditione salutem hominum velle.

§. 78. Postea id obstare videtur, quod hâc distinctione pugna inducatur inter duas DEI voluntates. Resp. negando ullam esse pugnam inter voluntatem antecedentem & consequentem. Nam ut inter actus voluntatis sit pugna, requiritur, ut habeant idem objectum eodem modò consideratum, ita ut voluntas illud velle simul & non velle dicatur, sic actus propriè erunt pugnantes e. gr. talis pugna inter voluntatis actus esset, si iudex homicidam propter idem homicidium sub iisdem circumstantiis spectatum vellet simul capite plecti & non capite plecti, vel si DEUS vellet hominem credentem salvari, & eundem non salvari. At verò voluntas antecedens & consequens licet habeant idem objectum, nempe hominum salutem, non tamen objectum illud spectatur eodem modò. Antecedens enim circa illum versatur absolutè, vel ut alii explicant, quatenus DEUS omnibus ordinavit media ad salutem; consequens autem aliò modò versatur circa hominum salutem, quando scil. homines media ad salutem ordinata admittunt, quâ ratione nulla est pugna.

§. 79. Denique objiciunt, quod h. m. statuatur voluntati divinæ posse resisti, cum tamen Rom. 9. negetur, voluntati divinæ resisti posse. Resp. absurdum non esse Voluntati divinæ non quidem absolutæ sed ordinatæ seu quæ vult aliquid secundum ordinatam potentiam agere, resisti posse; vult enim DEUS ordinatâ potentiâ hominem convertere, huic autem voluntati potest homo resistere, ut non convertatur.

F I N I S.

05050

Alt. diss. A. Sch. 1754